

# TISZTA FORRÁS

---

ANTAL ZSUZSANNA

## Mégis, kinek az élete?

Az 1980-as évek elején, közel 40 évvel ezelőtt láttam egy emlékezetes darabot a Madách Színházban, Bryan Clark: *Mégis, kinek az élete?* címmel. Szerencsésen hozzájutottam két maradék jegyhez az akkor még kiválóan működő, szocreál, vállalati közönségszervezőtől. Azzal a meggyőződéssel vettem meg a jegyeket, hogy amiben Huszti Péter játszik a Madách Színházban, az csak jó lehet! Színházi mindenevők voltunk.

Elegánsan felöltözve – akkor ez még kötelező része volt a készülődésnek – el-sétáltunk a férjemmel a körúti színházba. A darabot illetően tájékozatlanul, de vára-kozóan. Mentségünkre szolgáljon, hogy akkor még nem volt elérhető a sokat tudó internet, ahol a teljes történetet megismerhettük volna, színlapunk sem volt, a könyv sem jelent meg magyarul, azóta sem. A szerző nem vált világhírűvé, a darabot sok helyen játszották. A könyv alapján, azonos címmel film is készült. A kritikusok vala-hol leírták, hogy valódi történet lehet a mű alapja. Szakemberek véleménye szerint annyira életszerű, érzékeny és pontos a leírás, hogy csakis olyan ember írhatta, aki közel állt a balesetben sérült emberhez.

Megleően indult az előadás: a színpad egy kórterem, poénok, kacagó nézőtér. Bennem valami nagyon furcsa, feszültség, zavar támadt. Zavarosnak tűnt, ahogy beszéltek egy béna emberrel az orvosok és az ápolók. Zavart, talán bántott is, miért viccelődnek a bénaságon? Feltűnt, hogy mintha a beteg is aktív résztvevője lenne a párbeszédeknek. Mi történik itt? Kis idő múlva kezdtem érteni a történetet, aztán már nem feszengtem a jelenetek láttán. A főszereplő egy béna szobrász, aki autóbalesetben lebénult, mind a négy végtagjára. Gerincvelő sérülés. A tudomány akkori és mai álláspontja szerint állapota végleges! Hat hónappal a baleset után „úgy dönt, nem akar munka, szerelem és cél nélkül tovább élni. Harcba száll az élete és halála fölötti rendelkezés jogáért. Azt érezzük: élni jó – még akkor is, ha Ken Harrison most

azt mondja: nem minden áron.” Küzdelmében ökölbe szorított kézzel drukkolunk neki, amikor megnyeri perét, megszerzi az élete feletti rendelkezés jogát, mégsem érzünk felszabadult örömet: nagyon szeretnénk, ha meggondolná magát és nem élne a lehetőséggel, például nem utasítaná el az életfenntartó művese kezelést!

Furcsa volt tapsolni az előadás végén. A színészek megérdemelték a közönség vastapsban kifejezett köszönetét. Bravúrosan játszottak. Taps közben visszatért a darab elején érzett zavarom. Nem tudtam elvonatkoztatni a béna szobrász döntésének várható következményétől. Nem zárta le a darabot számomra a méltóságteljesen legördülő nehéz függöny sem. Nem szerettem volna, hogy így legyen vége, kétséget kizáróan. Ken meg fog halni. Nem és nem! Ehhez tapssal csatlakozzak? Aztán magába szippantott a vastaps ritmusa. Örültem volna, ha ezt az előadást Bécsben látjuk. Ott ugyanis nem szokás tapsolni az előadás végén. Ezzel a szokással amúgy nem értek egyet, nagyon szeretem érezni a tapsban kifejeződő közösséget. Őszinte hála és köszönet az élményért, amiben részünk volt az előadás alatt.

A színházból szótlánul ballagtunk haza. Napokig, sok mindenről a darab jutott eszembe.

Úgy bő tíz évvel azután, hogy láttuk az előadást történt valami. Egy életesemény. A szobrászéhoz hasonló autóbaleset. Egy napsütéses délután jött egy autó a Bécs–Budapest autópályán. Kacsaringózott néhányat, megpördült a levegőben majd a tejején állva földet ért egy sík területen. Négyen ültek az autóban. Három gyerek és az autó vezetője. A gyerekek maradandó testi sérülés nélkül kerültek ki a roncsból. Az autó vezetője, egy negyvenöt éves nő magas nyaki gerincvelő-sérülést szenvedett. Azóta négy végtagjára bénultan éli az életét. Az autót én vezettem. Közel húsz éve élek abban a helyzetben, mint a darab főhőse, nevezzük is inkább a darab főszereplőjének. Egy vagyok azok közül az emberek közül, aki egy súlyos közúti baleset következményeként alapvetően megváltozott körülmények között éli az életét.

A baleset után hiányérzetem volt, vártam, mikor tűzi műsorára valamelyik színház ezt a darabot. Nem emlékeztem pontosan a részletekre, a hatása volt az, aminek szerettem volna újra részese lenni. Megérteni azt, amit sok évvel ezelőtt, egy más élethelyzetben nem értettem meg.

Felkaptam a fejem, amikor egy színházi portálon megakadt a szemem azon a híren, hogy a Centrál Színházban folynak a *Mégis, kinek az élete?* című darab próbái. Ken Harison szerepét Rudolf Péter játssza. Motoszkált bennem a gondolat, hogy jó lenne megkeresni a színházat, mi több a főszereplőt. Felajánlhatnám a – biztosan első kézből származó – segítségem. Tépelődtem: hogy jövök én ahhoz, hogy megkeressek egy olyan híres színészt, mint Rudolf Péter? Ugyanakkor azt gondoltam: hogy jövök én ahhoz, hogy ne keressem meg az általam nagyra becsült művészt? Az volt a határozott érzésem, hogy tudok valamit, ami hasznos lehet a művésznek, ami erősítheti a darab üzenetét!

Aztán vettem egy magamhoz képest nagy levegőt, és felhívtam a színházat. Elmondtam egy kissé zavaros történetet megokolva, hogy miért kérem a Művész úr elérhetőségét. Természetesen nem kaptam meg. Lehet, hogy hasonló esetben én sem segítettem volna? Nem könnyen adom fel az elképzeléseimet, kerestem más szálát. Találtam.

Érleltem a gondolatot mondhatnám, de valójában húztam az amúgy szorító időt az első lépés megtételére. Aztán egy éjfél órán, a velem lévő segítőm döbbséget követően nem törődve, elkezdtem diktálni egy e-mail-üzenetet, a kincsként őrzött

címre. Százszor átíratva, megrágva minden szót. Amikor összeállt egy kisebb novella kértem, hogy töröljünk ki a megszólításon kívül mindent. Kezdtük újra. Írtunk néhány egyszerű mondatot, végezetül átírtuk a megszólítást és elküldtük. Menjen, mielőtt megint meggondolom és újrakezdem!

– Szerinted jó? – kérdeztem a segítőm.

– Majd meglátja! – volt a bölcs válasz.

Vártam. Se másnap, se harmadnap nem láttam meg semmit.

A negyedik nap csörgött a telefonom, ismeretlen szám. Földugó be, zöld gomb benyom: Jó napot kívánok. Rudolf Péter vagyok, Antal Zsuzsával szeretnék beszélni, azzal a hölgygel, aki írt nekem egy üzenetet. Kis szünet és a világ legtermészetelenebb hangján közöltem: – Ééén vaagyook. – Így kezdődött.

A beszélgetés végén megkértem a segítőm, hogy rögzítse be a számot Nagykálózy név alatt. Csak Szabolcs fiammal beszéltem arról, hogy kivel beszéltem pár perce és miért. Másnap robbant a hír a körülöttem lévő körében. Az elmúlt évek alatt hozzászórtak, hogy vannak képtelen ötleteim, és ahhoz is, hogy ezek megvalósulnak.

29 óra múlva: kapucsengő, három emelet lift nélkül, ajtócsengő, megjöttek! Végtelen hosszúságúnak tűnt az a néhány másodperc, amíg vendégeim beértek a napaliba. Nem két nagy színész jött el hozzám, hanem két ember. Három megilletődött ember kezdett el beszélgetni. Hatékony oldószer volt a nagy csokor tulipán, úgy november végén.

Eszter szerényen a háttérben maradt, mint azóta is nagyon sokszor. Péter leült velem szemben a fotelba, és figyelt, figyelt, figyelt. Figyelte a mozdulataimat, a levegővételemet, amit mondok, és ahogy mondom. Időnként kérdezett, röviden és pontosan. Igyekeztem röviden és pontosan válaszolni. Ma úgy értékelem, hogy az első pillanattól a szerepformálás intenzív tanfolyama zajlott. Reggelig tudtunk volna beszélgetni, de mindketten elfáradtunk, a vége felé már Péter úgy vette a levegőt, mint én. Olyan rosszul, olyan jól! Abban maradtunk, hogy folytatjuk már holnap. Vártuk a folytatást.

Azt azért egyikünk sem gondolta, hogy két héttel később a szobámban próbál az egész társulat, és együtt dolgozunk azon, hogy a nézőket ne taglózza le Ken állapota, hanem pontosan értsék: egy béna ember ugyanolyan személyiség, ugyanolyan jogokkal, mint bárki más. Cél volt az is, hogy a nézők képet kapjanak arról, hogy milyen határozott változások adódhatnak bármelyikünk életében másodpercek alatt. Jók is, rosszak is. Együtt dolgoztunk azon, hogy minél teljesebb legyen a kép ahhoz, hogy a béna szobrász döntésének okait megértse és elfogadja a közönség. A próbákön jó hangulatban, komolyan vitatkoztunk, mert a színházi szakemberek gyakran másképp látták a dolgokat, mint én. Puskás Tamás, a darab rendezője nyitott volt. Esetenként engedékeny. Esetenként hajthatatlan. (Van egyetlen szó, ami a meggyőződése ellen valóan hangzik el, de ez maradjon a mi titkunk. Lehet, hogy már csak az enyém?) Fontos volt, hogy átadjam, hogyan tudja Ken teste nagy részét, fegyelmezett mozdulatlanságban tartani, és a mozgásra képes kis résszel pedig, a tökéletesen működő agy üzenetét nyomatékosítani. Sikerült! Talán ez a szerep hiteles megformálásának egyik titka.

Természetesen egy pillanatig sem, gondolom, hogy az előadás a közreműködésemtől lett bravúrosan jó. Mégis bízom abban, hogy tudtam hozzátenni az béna ember szemszögéből, tapasztalatából. Nekem most adottság, ahogy fekszem bénán

az ágyban, ülök bénán a kerekesszékekben, de egy olyan, természetéből és mester-ségbeli tudásából sokoldalúan mozgékony embernek, mint Péter, megpróbáltatás. Láttam lejönni őt a színpadról a darab után, miközben a taps zúgott a nézőtérén. Mégis, kinek az élete?

Rudolf Péter egy újságírónak azt mondta a darabbal kapcsolatban: „Minden, ami megkarcolja a lelket, az jó.” Ez jó előadás! A darab után ma is, ugyanúgy elcsende-sedve jönnek ki a nézők, mint 30 éve. Ami engem illet, most másként élem meg, mint annak idején. Nem lenne a barátom, aki akkor ott a körúton előrevetíti várható jövőm képét. Vagy igen?

Valahányszor megnéztem a darabot mindig másra fókuszált a figyelmem. Olyan hasonlóságokra és különbségekre figyeltem fel Ken Harrison élete és a saját életem között, amin sokszor elgondolkodtam. Magyarázatot kaptam, válaszokat és újabb kérdéseket. A különbségeket – elsősorban az állapotunkból adódókat – nagyon fi-gyeltem. Tanultam belőlük, mint ahogy mi sorstársak folyamatosan tanulunk egymás-tól. Meglepett, hogy időnként úgy láttam, mintha bizonyos helyzetekben Rudolf Péter jobb lett volna, mint én! Pedig tőlem tanulta, hogy milyen is egy béna ember mozgása és mozdulatlansága.

Ezt a darabot nem tudtam úgy nézni, mint a nézőtérén ülő nézők többsége. Meg-figyeltem, hogy amikor ott ülök a sor szélén a nézőtérén, különös tekintetek akadnak meg rajtam. A legtöbb néző rám néz, de nagyon ritkán fordul elő, hogy valaki a sze-membe néz. Feltűnő az udvariasság, jellemző egy kis zavar. Örömmel láttam mindig, ha volt rajtam kívül más érintett ember. Általában félmosolyokból értettük egymást. De előfordult egyszer, hogy a darab szünetében odajött hozzám egy fiatal pár, és egymás kezét szorítva megkérdezték tőlem, hogy lehet ezt kibírni?

– Mit? – kérdeztem vissza.

– Ezt... – és őszinte, tiszteletteljes, kíváncsi mozdulattal mutattak a székre, ke-zükkel tettek egy kis kört és pontosítottak: – ezt az egészet?

Tudtam, nincs idő és mód a hosszas, bonyolult magyarázatra, azt mondtam a szemükbe nézve, hogy:

– Ez a kérdés így sosem merült fel bennem. Nem kibírom, hanem élem az életem az adott körülmények között!

A színházban, kicsit megérintődik minden néző. Érdekes volt megfigyelni azt, hogy viselkedtek, viszonyultak hozzám azok a nézők, akik a székből felállva meg-fordultak és megpillantottak engem. Ahány ember, annyi reakció. A barátságos mo-solytól a pillanatnyi megtorpanásig, a fej félrefordításáig sokféle viselkedési módot tapasztaltam. Valószínű, hogy ezek a testbeszéd epizódok nem nekem szóltak sze-mély szerint, sokkal inkább a főszereplő nézőtérén helyet foglaló alteregójának.

Az előadások után leültünk beszélgetni a színész büfében. Egy alkalommal Ru-dolf Péter odajött hozzám, szembeállva velem belekapaszkodott a kerekes székem karfáiba, mélyen a szemembe nézett és azt mondta:

– Azért, egy kicsit megbántottál, Zsuzsa.

– Én? Mivel? Soha nem tennék ilyet!

– Rosszul esett, hogy nem tapsoltál a végén. Nem voltam jó? – és nézett rám, olyan tekintettel, hogy másodpercekig nem tudtam jól reagálni!

Aztán elneveltük magunkat, ki-ki tüdőkapacitásából kitelő harsánysággal. Nem én okoztam nagyobb zajt! Eszméletlen, utánozhatatlan! Színész volt, amikor hozzám fordult, olyan tökéletesen játszott, hogy egy pillanatra meghűlt a vér az ereimben. No!

Ezt a poént nem sokan süthetik el velem!

A színházi büfé remek hely! Amilyen hangulat ott van, főleg, így a harmincadik előadás után, az pazar! Felemlgetődnek a bakik, a véletlen vagy direkt késések, a díszletelemek önálló élete, az ebből kihozott helyzetek. Egymás kibeszélése. Totális feszültségvezetés. Totális örület! A színész is ember. Az ember is színész, adódik a szójáték! És milyen igaz! Ki jobb, ki rosszabb.

A darabot ötször láttam, mégsem emlékszem pontosan arra, hogy történt Ken balesete. Valószínű, hogy ez a szobrász és a történet szempontjából nem volt hangsúlyos, nekem pedig ez nem volt lényeges. Az én történetemben sem fontosak már a baleset körülményei. Ami történt, megtörtént! A baleset következményeivel élt élet az, ami számít.

Az előadás apropóján mozgalmas élet volt nálunk. Újságírók, TV-riporterek ke-restek meg. Érdekes világ a média világa. A különleges alkalom, hogy egy béna nő megkeres egy híres színészt, és kezdetét veszi egy valódi, tartalmas együttműködés, kíváncsian fogadták. A hírveréshez nem az én nevem és történetem volt a vonzó, mégis jó volt részesének lenni. Vannak emlékezetes találkozásaim, készültek jó cik-kek és jó riportok. Vannak halványak is. A forgatások közben tapasztaltak is érdeke-sek és tanulságosak voltak. A riportok hatására többen is megkerestek, azért hogy menjek el hozzájuk, beszéljek az életemről. Nem is nagyon értettem, hogy miért? Nem teszek semmi különöset, életem az életem! Aztán bevillant, hogy én vagyok az a béna nő, aki segített Rudolf Péternek és aki felnevelte a fiát, aki dolgozik, aki beszélő viszonyban van a környezetében élőkkel és aki éli az életét. Kicsit másképp vesz részt a háziasszonyi teendőkben mint az asszonytársak egy része, de részt vesz. Már is az élet hétköznapi kérdéseiről van szó.

Egy gödöllői otthon vezetője látott egy TV-riportban, a Centrál Színházban előa-dott *Mégis, kinek az élete?* című darabbal kapcsolatban. Rudolf Péterrel és velem készült egy interjú, az együttműködésünkről. Felkeltette az érdeklődését, hogyan élek, mit csinálok, sajátos helyzetemben. Felkért, hogy vegyek részt az *Esélyegyen-lősségi hét* nyitórendezvényén, beszélgessünk egy kicsit nyilvánosan. Edit – a beszél-getés majdani vezetője – eljött hozzám a lakásomba, azért, hogy személyesen meg-ismerkedjünk, és együtt készítsük elő a gödöllői rendezvényt.

Egy héttel később, kevéssel a hivatalos kezdési időpont előtt a beszélgetés hely-színén Edit és én leültünk egy asztal mellé szemben a majdnem üres teremmel. Ven-déglátónk magyarázkodva mondta, hogy a 10 perc késés, gödöllői szokás, várjunk még. Nem zavart, hogy csak néhány érdeklődő ült a széksorokban. Arra gondoltam, megkérem majd a résztvevőket, hogy jöjjenek közelebb, legalább mikrofon sem kell, jó kis bensőséges beszélgetés lesz. Furcsa volt egy kicsit a terem berendezése. A terem egyik fele telerakva széksorokkal, a másik fele üres. Gondoltam, ez is gö-döllői szokás. Aztán egy láthatatlan varázssütésre a terem kezdett megtelni és a szék nélküli részre kerekesszékes emberek gurultak be, ki önállóan, ki önkéntes segítővel. Pillanatok alatt megtelt a terem. A lélegzetem elállt a hirtelen változástól. Most mi lesz? Érdemtelennek éreztem magam, hogy itt megszólaljak. Ha egyáltalán jön ki hang a torkomon. Itt mondjak én valamit az életemről, netán a küzdelmeimről? Ennyi sorstársnak? Szerencsére, beszélgetőtársam nem hagyott sok időt a kétségbeesés mély átélésére, szempillantásával jelezte: kezdünk.

Ahogy elkezdődött a beszélgetés, oldódott a feszültség bennem. Edit kezében remegett a papír. Milyen is az ember, hasonló helyzetben? Örültem, hogy Ő is iz-

gult, pedig neki hazai volt a pálya, sok ismerőssel. Igazi segítség volt, hogy a terem levegője egyre telítődött érdeklődéssel, érzelemmel, odafigyelő szeretettel, mindkét oldalról. Szó került a színházról, családról, soproni származásomról, életünk sok apró epizódjáról, mindenről csak érintőlegesen. Sorstársaim egy-egy konkrét élethelyzetem elmondása kapcsán egyetértésük jeléül bólogattak, tapsoltak, hangosan kommentálták a hallottakat. Nyomatékot adva annak, hogy bénaságunkból, fogyatékainkból adódó, naponta megoldandó problémáink jó része szinte azonos. Megoldjuk, nem nyafogunk. Esetenként nyafogunk, aztán megoldjuk. Kérjük, kapjuk, elfogadjuk és megköszönjük a segítséget. Adódtak vidám pillanatok, ilyenkor együtt neveltünk székes emberek és kerekesszékes, sőt a szék nélkül maradtak is, bőven tele volt a terem. Boldog voltam, amikor a hivatalos rész után, odagurultak körém néhányan és a legtermészetesebben beszélgettünk egy kicsit, mint egy cipőben járók. Egész pontosan főleg ők beszéltek, meséltek, mondták, mondták. Dőltek belőlük a saját történeteik, egyszerűen, természetesen, nyíltan, mintha ismerősök lennénk, akik rég találkoztak. Ha nem lettek volna kényszerítő körülmények, jól el lettünk volna óráig, de mindenkinek indulnia kellett.

Már nem játsszák a *Mégis, kinek az élete?* című darabot a Centrál Színházban. A színpadon kívül a darab tovább él. Vannak olyan emberek, akik Kenhez hasonlóan nem állnak fel a kerekesszékből. Mégis folytatják az életüket ott, ahol a főszereplő, a béna szobrász folytathatta volna, ha az önrendelkezés más formáját választja. Ő megharcolta és megnyerte a pert. Megszerezte az élete feletti rendelkezés jogát. Dönthetett arról, hogy kíván élni a lehetőségével. Ken ragaszkodott ahhoz, hogy állítsák le a létfenntartó kezeléseket, biztos tudatában annak, hogy ez rövid időn belül a halálához vezet.

Én másképp döntöttem, mint Ken, már az intenzív osztályon az önálló élet irányába teendő lépések izgattak. Sokáig nem tudtam elképzelni, hogy nem fogok felépülni. Arra számítottam, hogy amíg a gyógyulás, újratanulás várhatóan több éves folyamata zajlik, addig is élnem kell az adódó lehetőségeket figyelve, újakat és újabbakat keresve. A baleset után a szakirodalmakat böngésző barátaim és ismerőseim azt mondták, hogy intenzív kutatások folynak tudományos körökben és 5–6, de maximum 10 éven belül megtalálja az orvostudomány, más tudományokkal karöltve a károsodott idegsejtek regenerálódási módszereit. Érvként hangzott el, hogy az USA akkori új elnöke beiktatási beszédében tizenegyszer használta a *spinal cord* (gerincvelő) kifejezést, szemben az onkológiai kutatások háromszori említésével. Egy ideje nem vagyok naprakész az idegsejttel kapcsolatos kutatásokban, de ma is 5–6, de maximum 10 éven belülre vetítik a járás és más mozgás képesség visszanyerésének idejét a tudományok szakértői és utánuk szabadon a laikusok is.

Tudtam, hogy nincs tétlenséggel tölthető időm addig, míg kifejlesztik a sérült ember-felépüléséhez vezető módszereket. Részben azért, mert tudom, hogy ezek évekig tartó kutatások és más folyamatok. Részben azért, hogy ne vesszen el egyetlen nap sem az életből, amit az adott lehetőségekkel élve a legjobban töltök el. Naponta jöttem velem szembe új és új megoldandó feladatok, rövid és hosszú távú felismerések.

Nem voltam tisztában semmilyen szabállyal, ami az új életmódom meghatározója, nem voltak ismereteim a béna lét természetes velejáróiról, nem voltak sorstárs ismerőseim, akikkel a rehabilitációs intézményekben találkoztam és kicsit is jól élhető

életképet festettek volna nekem a várható jövőről. Előbb kaptam erős képet arról, hogy milyen irányba ne mozduljak, mint arról, hogy mit tegyek.

A tapasztaltabb mozgássérült sorstársak a rehabilitációs intézményben gyakran jöttek be egy átlagos lakószobához hasonlító kórterembe hozzám beszélgetni, erőt meríteni a közös időtöltésből. Nem nagyon értették, miért bírom az állapotommal járó életmód elfogadhatóságában. Én pedig azt nem értettem, hogy nekem – a zúgó légágyon fekvőnek, akiből csövek lógnak időnként – miért kell magyaráznom folyton, hogy élhető az élet, a körülményeken kell és biztosan lehet is változtatni. Lesz mód jó minőségű életet élni! Rendszeresen kifulladtam a beszélgetések végére, amikor ők vidáman vagy szomorúan, segítség nélkül kikerekettek a kórteremből. Megkeresték a nővért és kérték, hogy jöjjön be hozzám és nyisson ablakot, mert elfogyasztottuk a levegőt.

Rövid idő alatt tudatosult bennem az is, hogy a járás és mozgásképtelenség csak a jéghegy vízszint feletti csúcsa, a jéghegy maga ennek sokszorososa, bár a külső szemlélő számára kevésbé látványos. Az összes izmom és belső szervem másképp működik, mint a baleset előtt. Új értelmezést kapott a légzés, a keringés, a kiválasztás, mint az életem addigi szakaszában. A létfenntartó funkcióimról más, kevésbé pontos jelzéseket küld az agyam a perifériák felé, mint a balesetet megelőző négy évtizeden át küldött. A torz visszajelzések gyakran nem azonosíthatók egyértelműen, és ha azonosíthatók, akkor sem befolyásolhatók akaratlagosan.

Gyakran előfordul, hogy a körülöttem levők megkérdezik tőlem, hogy jól vagyok-e? Ők előbb látják egy hirtelen elsápadásból, hogy valami nincs rendben, mint ahogy azt magam érekeltném. Az első kérdésem ilyen esetekben az, hogy milyen itt a hőmérséklet – számomra? Időben késleltetve érzem ugyanis, ha hidegebb vagy melegebb van a számomra ideális 25–26 °Celsiusnál. Percek alatt beindul a kihűlés vagy a túlmelegedés folyamata. Ilyen esetben mindenki segíteni próbál, adott esetben a saját sálját, kabátját is felajánlva. A közösségformálás sajátosan természetes módja ez.

Az én életem, de a saját, sajátos élethelyzetem messze nem kizárólag engem érint. A baleset előtt nagyon halványan körülírt fogalmam volt arról, hogy milyen típusú fogyatékossgal élnek emberek a világban. Az emberi lét sokszínűsége szinte kizárólag a bőrszínnek árnyalatai szerinti változatosságot és a csodálni való etnikai különbségeket jelentette, naivan előítélet-mentesen. Tudtam, hogy az emberiség több mint nyolc milliárd fős közösségének a tagjai sokfélék, azt is, hogy ahányan vagyunk, annyi félék. Azt is tudtam, hogy nincs két egyforma ember.

Fogalmam sem volt azonban arról, hogy az emberiség arctalan sokaságában több, mint 1 milliárd fogyatékos ember él, a fogyatékosnak nevezett élethelyzet számtalan típusával. Azt nem tudtam, hogy a velem egy iskolába járó siket fiú, a zeneiskolába járó vak társunk, vagy a hikomattal közlekedő postafiók vezetője fogyatékos emberek. Ők ilyenek, és ez a világ legtermészetesebb dolga. A balesetem után sokszor végiggondoltam, hogy volt-e a családukban fogyatékos ember. Nem emlékeztem arra, hogy lett volna. Évek teltek el, amíg előjött néhány halvány emlékfoszlány. Mesélték nekem anno, hogy a dédapám esténként levette a lábát és az ágya alá tette, az egyik nagynéném erősen bicegett, a keze kicsit görcsös volt, de ettől sem én, sem a környezetük nem tekintette őket fogyatékossgal élő embereknek. Rokkantnak mondták ugyan, hibásnak is nevezték, de gyerekként később felnőttként sem éreztem ezt negatív megbélyegzésnek. Nem jelentett ez többet – de kevesebbet



sem – mint, hogy ők kicsit mások, mint mások. Szeretettel, tisztelettel emlegették a sorstárs rokonaimat, akik beszéltek róluk.

Egy vagyok a fogyatékos emberek közül. Egy a súlyosan mozgássérült emberek közül. A saját életemről tudok hitelesen vélekedni. Egy ideje sokat foglalkozom más fogyatékos emberek helyzetével. Sokat beszélgetek emberekkel a fogyatékos emberekről és a kölcsönösen egymásról alkotott képről, elképzelésekről is. Minden embernek vannak hiányosságai, fogyatékei. Mégsem intézhető el egy kézlegyintéssel az, hogy ezzel együtt vagy éppen ezért minden ember egyforma, nincsenek fogyatékos emberek és fogyatéktól nélküli emberek. Nem vagyunk egyformák. Számomra nem sértő, nem bántó, ha fogyatékos embernek neveznek. Az bánt, ha látványos fogyatékoságom okán az emberségem kérdőjelezi meg bárki. Bánt, sért, ha valaki tiszteltlenül, sajnálkozóan, lesajnálóan vagy szánnalommal viszonyul hozzám anélkül, hogy ismerne engem. Talán furcsán hangzik, de nehéz szinte lehetetlen is megfogalmazni, miként mások, miben mások. Emberi értékeink nem az állapotunktól függnék.

Fogyatékos emberként úgy ébredek, mint mások. „Jó reggelt!” ...és felperegnek előttem az aznapi teendőim. A nyaktörésem előtti időkben is így történt. Sosem az a reggeli első gondolatom, hogy béna vagyok. Akkor sem, ha az állapotomat állandóan kísérő fájdalmak ébresztenek fel. Aki fogyatékos helyzetben él, nem gondol – nem is gondolhat – folyamatosan arra, hogy béna, süket, dadogó vagy izomsorvadásos.

Az életviteli alapteendők elvégzésének módja jelentősen más, mint korábban. A nap kezdésénél megkérem a segítőm, hogy mosakodjunk, öltözzünk. Alulra egy vékony fehér, bocs, ne azt. Azt, ami alatta van és a kék blúzt. Talán a szürke nadrág, nincs itt? Á, tényleg a mosásban van, akkor a lilát. Felöltözzünk. Közben váltunk néhány szót arról, hogy mi az aznapi tervem. Aztán kérem, hogy ültessen fel. Eddig az ágyban fekvéssel, horizontális fejmozdulatokra képesen érzékelttem a valóságot. Körbenézve a faltól a plafonon át a másik oldali falig, oda vissza.

Aztán felülök – mondhatnám nagyképűen. Valójában felülök, két kar erős emelő fogásával és segítő lendületével. Ülve már látom is, hogy milyen szépen süt a nap, puhák, habosak a fehér báránnyelűk, pompásak a petúniák! Aztán a segítőm kiemeli az ágyból. Az emelő hevederében lógva átgurulunk a nappaliba. Olyan magasan van a fejem, mintha állnék. Minden alkalommal elbűvöl néhány másodpercre a negyedik emeleti lakásom nappalijában életem társulási téri élménye. Néha kérem is, hogy maradjak így egy kicsit, gyönyörködöm a látványban. A lábán járó embernek fel sem tűnik a bámulatos panorama, naponta sokszor jön, megy a helyiségek között, mindig ezt látja. Aztán a segítőm egyik legnagyobb erőfeszítést igénylő speciális mozgulatsorával beülök a kerekesszékekbe. Így, ebben a pozícióban fogok eltölteni több órát.

Amikor már jól ülök, a segítőm megfésül, fúj rám egy parányi parfümöt, rám adja a szemüvegem, picit feljebb, lazábban, most jó. Köszönöm, nincs mit – de van! Eligazítja a ruhám, kicsit húz a bal karomnál, feljebb a nyakamnál hátul, még egy kicsit, ez sok, most jó és kész is vagyunk. Közben egyszer sem jut eszembe, hogy nem magam végzem el azokat a mozgásokat, amik a reggeli készülődés egymásra épülő tevékenységsorozatának rutinelemei. Összehangoltan zajlik a folyamat, majdnem úgy, mintha a saját kezemmel végezném el. Így kelek fel reggelente. Majdnem ugyanúgy, mint mindenki más. Az eredmény majdnem ugyanaz, mintha magam tettem volna. A baleset előtti időkben is előfordult, hogy úgy léptem ki az ajtón, hogy nem voltam tökéletesen elégedett magammal. Most, elégedetlenségem megelőzése érdekében



ki sem lépek az ajtón, reggelente. Nem nézegetem magam a liftek és a kirakatok tükrében, nem mosolygok az utca megszokott reggeli szereplőire.

Mi, fogyatékos emberek valamiben mindenképp másként éljük a mindennapjainkat egymáshoz képest is, és az épek nevezett emberekhez képest is. A fizikai képességeink mások, az emberi problémáink azonosak. Vannak jó tulajdonságaink, vannak rosszak, vannak hibáink, értékeink, céljaink, álmaink, kérdéseink, örömeink, bánataink, vágyaink, csalódásaink, sikereink, kudarcaink. A megoldásaink és az eszközeink mások és mások, néha még annál is másabbak. Kellő távolságból nézve mindannyian egyformának látszunk azonosságunkkal és különbözőségeinkkel együtt. Egy közös van bennünk: mindannyian emberek vagyunk.

Mégis, kinek az élete? Azt mondanám, hogy az én életem az enyém, a belső harcaimat magam vívom, ugyanakkor tudom, hogy sok más emberrel együttműködve vagyok az, aki vagyok és az, akinek érzem magam.

*„Vagyok, mint minden ember: fenség.” (Ady)*





AHOL A CSEND CSENDESEBB (FERENCZ J. RÉKA)